

Φωτό: shutterstock.com

Ο «Φοίνικας» του Χωμενίδη απλώνει τα φτερά του σε ένα μεγάλο κομμάτι της ιστορίας της σύγχρονης Ελλάδας, περιλαμβάνοντας σχεδόν ολόκληρο το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα και τις τρεις πρώτες ιδιαίτερα σημαντικές δεκαετίες του 20ού. Ο συγγραφέας, σε αυτό του το μυθιστόρημα, έχει ως βασικό αφηγηματικό υλικό τη θυρυλική σχέση της Αμερικανίδας χορογράφου Εύας Πάλμερ και του Έλληνα ποιητή Αγγέλου Σικελιανού. Πιο σωστά, αφορμάται από τη θυελλώδη σχέση τους εντάσσοντάς τη μέσα σε μίαν αμιγώς μυθιστορηματική πλοκή, όπου τα πραγματικά πρόσωπα και γεγονότα ανακαλούνται και ανασκευάζονται για να ξαναυπάρξουν στη μυθοπλασία του Χωμενίδη.

Η δράση εντάσσεται μέσα στο ιστορικό, πολιτικό, κοινωνικό και καλλιτεχνικό περιβάλλον της περιόδου 1860 - 1927. Ο «ατυχής πόλεμος» του 1897, οι Βαλκανικοί Πόλεμοι και η Μικρασιατική Καταστροφή αφήνουν στην κοινωνία ένα εσωτερικό τσάκισμα που ψάχνει απεγνωσμένα να βρει διέξοδο σε ένα περιβάλλον λιγότερο ταραγμένο, που να αφήνει χώρο στις χαρές της ζωής, στις καλλιτεχνικές αναζητήσεις, στον έρωτα και την ελευθερία. Στην ουσία, υπάρχει ανάγκη η πραγματικότητα να γίνει πιο ανώδυνη, να εξωραϊστεί με τα λόγια, την ποίηση, το ονειροπόλημα. Πρόκειται για ένα τέχνασμα της πολιτισμένης ψυχής που προσπαθεί να βρει διέξοδο μέσα από την υπέρβαση της καταθλιπτικής πραγματικότητας. Αυτήν εκφράζει στο ακέραιο ο Κερκινός ως ποιητική φιγούρα και η Ήβη Σπρίνγκφιλντ - ένα αερικό τυλιγμένο με αρχαιοελληνικές χλαμύδες που εξάπτει τη φαντασία της αθηναϊκής κοινωνίας.

Ο Πάρης Κερκινός είναι ένα μπάσταρδο γέννημα με πρόβλημα ταυτότητας. Δεν είναι γιος του δασκαλάκου Κερκινού (του οποίου κρατά το όνομα) που προσπαθεί απεγνωσμένα, στο πλαίσιο του δικού του οράματος, να μάθει ελληνικά στην αρβαντιτιά της Ελευσίνας και να εξαλείψει την αμορφωσιά από τον τόπο, αλλά του αρβανίτη άρχοντα Ζήση Μπούα που θυμίζει φύλαρχο - πολέμαρχο και κουμαντάρει την αρβαντιτιά της Αττικής μέσα από την πλέον απεχθή παραδοσιακή μέθοδο που ανακαλεί - αν όχι συντηρεί - την περίοδο της οθωμανοκρατίας και απέχει παρασάγγας από τον αντίστοιχο Ευρωπαϊκό ευγενή. Ταυτόχρονα, και η χώρα μοιάζει σαν μπάσταρδο απόπαιδο που ψάχνει εναγωνίως να βρει την ταυτότητά της και πελαγοδρομεί ανάμεσα στη θλιβερή της αγραμματοσύνη, το αρχαίο της παρελθόν και το ευρωπαϊκό της μέλλον.

Ωστόσο, το ποιητικό δράμα του Κερκινού - το οποίο προσπάθησε να πραγματώσει μέσω των Δελφικών εορτών - απορρίπτει μετά βδελυγμίας την ιδεοληψία που θεωρεί ότι αυτά που συνέβησαν στην αρχαιότητα είναι αξεπέραστα και αδύνατο των αδυνάτων να επαναληφθούν.

Πιστεύει πως παρόμοιες απόψεις περιέχουν έναν ανασταλτικό παράγοντα και δημιουργούν μίαν ανισοροπία στις σχέσεις παρελθόντος και παρόντος, μίαν ανασταλτική εντύπωση για το σύγχρονο και ταυτόχρονα μια διαστρέβλωση στην ερμηνεία και αξιολόγησή του. Ο ίδιος αγωνίζεται για μια σύγχρονη, εθνική αυτογνωσία. Όπως πάνω - κάτω και ο

Σικελιανός στην εποχή του, με τις εντονότερες κοινωνικές και πολιτικές ανακατατάξεις, είχε θελήσει να εκλαϊκώσει τα μηνύματά του ώστε να απευθυνθεί μαζικότερα στην κοινωνία, ωστόσο, με αριστοκρατικό φλέγμα, σύμφωνα με τη φυσική του κλίση.

Η Ήβη Σπρίνγκφιλντ από την άλλη, η μυθιστορηματική εκδοχή της Εύας Πάλμερ, προέρχεται από τον νέο κόσμο που διψά να κατανοήσει την ιδιαιτερότητα, τον νέο κόσμο που είναι απελευθερωμένος από τις προκαταλήψεις. Δεν είναι τυχαίο ότι η Ελληνική Επανάσταση βρήκε ένθερμη υποστήριξη στις ΗΠΑ. Η Ήβη έχει μεγαλώσει μέσα στο φιλελεύθερο περιβάλλον του «Free Spirit House», όπου ο πατέρας Σπρίνγκφιλντ ανέθρεψε τα παιδιά του με τις πιο προχωρημένες ελευθεριακές ιδέες. Έχει ρίζες, αναφορές και, κυρίως, διαθέτει την άδολη ανεκτικότητα να κατανοεί τον κόσμο, απελευθερωμένη από την όποια προκατάληψη. Η συνύπαρξή τους αποδίδεται με οξυδέρκεια από τον Χωμενίδη, που διαχειρίζεται μια σχέση ιδιαίτερων απαιτήσεων καθώς ισορροπεί επικίνδυνα ανάμεσα στη γραφική εκδοχή της και την παρεκκλίνουσα πραγματικότητά της.

Στο μυθιστόρημα υπάρχει μια έντονη παρουσία των βασικότερων εκφρασιών της νεοελληνικής λογοτεχνίας αλλά και του θεάτρου, της μουσικής και της ευρύτερης καλλιτεχνικής ατμόσφαιρας, όπου και εκεί ο Χωμενίδης - μυθιστορηματική αδεία - τους εντάσσει μέσα στην πλοκή, άλλοτε με τα ονόματά τους, άλλοτε υπαινικτικά, πάντα όμως με τολμηρή διάθεση.

Ο συγγραφέας απλώνει τη δράση των ηρώων του και εκτός συνόρων, με ένα ταξίδι στην Αμερική, σύμβολο του Νέου Κόσμου. Από την Ελευσίνα της τιμημένης αρβαντιτιάς του φύλαρχου Ζήση Μπούα μεταφερόμαστε στη Νέα Υόρκη, που εκφράζει τη φαντασίωση του μέλλοντος.

Ταυτόχρονα, ο ήρωας και η ηρωίδα του, ο Πάρης Κερκινός και η Ήβη Σπρίνγκφιλντ, αγωνίζονται να ενώσουν τους κόσμους τους και να βρουν εκείνον τον υπερβατικό βηματισμό της ουτοπίας σε συνδυασμό με την πραγματικότητα.

Το μυθιστόρημα είναι πραγματικά φιλόδοξο, προσπαθεί να βρει μια διέξοδο στη μεγάλη αφήγηση, στις μεγάλες χειρονομίες, στις αστικές καταβολές του, ξεφεύγοντας από την εξουθενωτική και εξαντλητική καλυμμένη ηθογραφία των ελληνικών μυθιστορημάτων. Θαρρώ πως το πετυχαίνει καθώς διατρέχεται από την αγωνία της εθνικής ταυτότητας, την αποβαλκανοποίηση των ηθών, την προσπάθεια συγκρότησης αστικής τάξης και κουλτούρας με τη συνδρομή της εισαγόμενης ηρωίδας, μέσα από μια απεγνωσμένη (αλλά συμβατή με τη νεοελληνική ψυχροσύνη) και εμφανώς απονενομημένη προσωπική ουτοπία, η οποία, ωστόσο, παρά τη μελαγχολική της κατάληξη αφήνει ανοικτή την αισιόδοξη προοπτική να ξαναγεννηθεί από τις στάχτες της με όρους πραγματικότητας.

Πιθανώς να μην είναι συμπωματική η λεπτομέρεια ότι «Φοίνικας» βράβισε τον Πάρη Κερκινό ένα προικισμένος Αμερικανός, που συμβολίζει το όραμα μέσα στην πραγματικότητα.

Ξενοφών Μπρουντζάκης

Το ποιητικό αφήγημα του νεοελληνισμού

Χρήστος Χωμενίδης
Ο Φοίνικας
Εκδόσεις: Πατάκη
Σελ.: 493

